

VILJAN OCH FÖRMÅGAN

SOLWEIG HAGSELIUS, ABF- ombudsman i Halmstad, samtalsledare

CECILIA LUNDGREN, kommunens ungdomskonsulent

ULF LINDELÖW, förvaltningschef

PER ERIK KAJ, organisationskonsult och lärare vid Brunnsviks folkhögskola

ANNA NYBERG, 19 år, ungdomsrådet

ANDREAS LIF, 20 år, ungdomsrådet och är medlem i Ung Vänster

HELENA ENGBERG, 15 år, är elevrådsordförande och sitter med i Ungdomsrådet

Har de politiska organisationerna någon livskraft in på 2000-talet?

De stelnade formerna, bristen på kontakter, fikonspråket och de hotfulla lokalerna. Gubbarna i toppen. Dagens unga upplever att det finns många hinder i vägen för att de ska bli hörda, kunna påverka och delta i den demokratiska processen. Och inte bara de unga.

När Solweig Hagselius, ABF-ombudsman i Halmstad, samlar sex personer i Ludvika för ett samtal om de politiska organisationernas framtid är alla överens: vi måste hitta nya former för att ta vara på människors kraft och vilja till förändring.

– Demokratin börjar bli som monarkin – vi vårdar formerna noga men det är ingen makt förknippad med den längre, säger en av deltagarna, Per Erik Kaj.

Samtalet äger rum på Brunnsviks folkhögskola, Ludvika. Det är den 7 september 1999 och Solweig Hagselius har bjudit in till ett samtal om politikens ”grogrund” och om de politiska organisationernas livskraft i det nya tusentalet. Har dessa organisationer någon kraft att överleva eller kommer det att bli en annan demokratisk arena? Inför samtalet uppmanar hon deltagarna att fundera över följande frågor:

- Varför finns det ca 40.000 förtroendevalda i Sverige, men ca 70.000 aktiva inom bygderörelsen?
- Hur kan en politisk organisation ta tillvara den kraft som finns bland människorna, de som vill förändra och förbättra livsvillkoren?
- Ska demokratin acceptera glappet mellan en politisk elit och vardagsmänniskorna?
- Kan en stark demokrati leva på 60 procents röstdeltagande?
- Kan demokratin leva vidare utan de politiska organisationerna och deras medlemmar?

I Ludvika representeras ungdomarna sedan några år i den lokala förvaltningen av ett ungdomsråd och det gamla polishuset fungerar som ungdomshuset ”Haffas”. I samtalet deltar tre ungdomar som engagerat sig i politiken på olika sätt: Anna Nyberg, 19 år, sitter i Ungdomsrådet sedan ett halvår och hoppas kunna påverka politiker på det sättet och vara en länk till beslutsfattarna för andra ungdomar; Andreas Lif, 20 år, har nyligen gått med i Ungdomsrådet och är också medlem i Ung Vänster; Helena Engberg, 15 år, är elevrådsordförande och sitter med i Ungdomsrådet.

Dessutom deltar Cecilia Lundgren, kommunens ungdomskonsulent, och Ulf Lindelöw, förvaltningschef som har jobbat i kommunvärlden i 20 år och också varit politiker; tidigare kommunalråd och ordförande i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i Strängnäs, där han inför valet 1991 var med om att starta det lokala Strängnäspartiet. Deltar gör också Per Erik Kaj, organisationskonsult och lärare vid Brunnsviks folkhögskola.

Samtalet börjar med tankar kring det lokala Ungdomsrådet och dess möjligheter att påverka politikerna. Helen Engberg säger att hon gick med i rådet för att det lät som ett sätt att kunna påverka, men det är inte hennes upplevelse att politikerna verkligen lyssnar och tar till sig vad de unga säger. Ungdomsrådet ses främst som ett forum för kontakt, det har ingen beslutanderätt.

1997 togs ett ungdomspolitiskt handlingsprogram i Ludvika och då inrättades en kommitté för att se till att programmet efterlevs. Fyra representanter från Ungdomsrådet sitter med, kommunalrådet är ordförande och olika ”mjuka” nämnders ordföranden och tjänstemän deltar. Kommittén träffas var tredje månad och diskuterar ungdomsfrågor, t ex gängmotsättningar.

– De första mötena var helt skandalösa, säger ungdomskonsulenten Cecilia Lundgren. Vi hade mötena i det fina sammanträdesrummet i Stadshuset. Vårt kommunalråd satt längst fram med en klubba och ungdomarna från Ungdomsrådet tordes inte öppna munnen under hela mötet, utom då de fick en fråga. Vi har haft mycket diskussioner om hur man ska få kommittén att fungera som en diskussionsgrupp. Vi beslöt att byta möteslokal och det blev en helt annan diskussion.

Färre deltar – hot mot demokratin

Helena Engberg säger att hon inte vet så mycket om politiska ungdomsförbund och om möjligheten att påverka den vägen. De flesta i Ungdomsrådet är inte engagerade i något partis ungdomsförbund – över huvud taget är det ovanligt att unga i Dalarna är med i något parti. Andreas Lif tror att det beror på att det uppfattas som tråkigt att engagera sig politiskt, Helen Engberg påpekar att det finns en sorts uppgivenhet; ”det där sköter andra, man behöver inte bry sig”.

– Det här är allvarligt, tycker Ulf Lindelöw.

Vår demokrati borde fungera mycket bättre än i dag för den bygger på att människor engagerar sig. Det handlar om att vanligt folk är med och engagerar sig och bestämmer. Jag blir orolig när allt färre deltar. Mindre än två procent av svenska folket är med i ett politiskt parti. Det är få – och i praktiken äldre – som bestämmer det mesta, och då kan man bli orolig för demokratin. För mig är demokrati en rättighet att få vara med och bestämma, men också någon form av skyldighet att ta ansvar för samhällsutvecklingen.

STYRELSER LOCKAR INTE

Per Erik Kaj är orolig för att demokratins roll ska urholkas på samma sätt som en gång monarkins.

– Folk vill inte sitta i styrelsen och binda upp sig, men gärna hjälpa till med något eller jobba med en fråga. Folk är politiskt intresserade, samhällsintresserade, men ganska ointresserade av de traditionella formerna i de politiska partierna, de uppfattas som tråkiga.

Cecilia Lundgren stötte som ung på strukturtristessen i en organisation för djurens rätt:

– Jag gick med i Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, men jag var med bara två år och var inte vidare aktiv, för det var så himla tråkigt på mötena. Så fick jag höra om Ungdomsrådet och att de höll på och jobbade med ett kafé i Folkets Hus, och det tyckte jag var häftigt. Så jag gick med och det var mer på ungdomarnas villkor, det var ingen klubba och ordförande, utan mer runda bordet. Där kunde jag engagera mig på mina egna villkor.

BEHÖVS NYA FORMER

Ulf Lindelöw tycker att den stora utmaningen är att göra om formerna för demokratin.

– När vi bildade ett eget parti, Strängnäspartiet, kom många med som hade varit engagerade i andra partier, men känt sig stoppade av de äldre och av olika former av formalism. De såg det som en enklare kanal att få påverka. Människor

vill, men strukturerna, formerna, stoppar dem ofta. Det är enklare att gå in och jobba i Amnesty eller Greenpeace för då tar man ställning i en fråga. Tittar man på demokratin i en kommun i dag så är det stort och svårt, man ska ta ett helhetsansvar och se vad som är bäst för folk i kommunen. Man måste kanske tillbaka till det lilla perspektivet, det lokala.

Om man brinner för en sak, vare sig det är djur eller gångvägar, varför kan man inte hitta det i sin politiska organisation? undrar Solweig Hagselius.

– Om man säger ”jag vill engagera mig, men jag vill inte sitta i en styrelse”, hur ska då morgondagens politiker se ut? För någon måste slå med klubban, någon måste ta ett beslut för att det ska rulla på. Under vilka former ska det ske? Hur skulle du vilja ha det om du var politiker?

– Inte lika stelt, utan mer åsikter och att det händer konkreta saker, säger Helena Engberg som också vill att det ska talas mer om frågor som verkligen berör och engagerar.

Anna Nyberg tycker att politikernas byråkratiska ordmassa ligger i vägen för dialog.

– Man orkar inte bry sig om vad politikerna snackar om, eftersom de har ett språk för sig. Alla har ju inte MVG i ordkunskap, varken vuxna eller ungdomar. Fattar man ingenting av vad någon säger, så orkar man inte bry sig.

Det är precis som om politikerna sätter på sig kostymen, fortsätter hon. De går in på scenen och spelar sin roll i en pjäs. Jag kan aldrig tänka mig att de använder sig av det politiska språket hemma, framför sin man eller hustru och sina barn!

Ulf Lindelöw instämmer.

– Det säger också många vuxna. De kan sitta flera år i fullmäktige innan de vågar gå upp och säga något för att man ska säga ”ordförande” och ”ledamot” och ”yrka” eller andra speciella ord man ska använda i politikerspråket.

Per Erik Kaj tycker att politiker borde fråga mer.

– Politiker kommer nästan alltid med färdiga svar, också inom partiet. Om jag som sossemedlem går på ett möte förväntas jag inte komma med idéer, utan det finns färdiga förslag som man förväntas säga ja till. Det enda man kan göra är att krångla lite, man kan inte bidra positivt.

– Formellt är det ju demokrati i partier och organisationer, men i praktiken tycker folk inte att det är det, att det inte går att vara med och bestämma.

LITET STÖD GER MAKT

Solweig Hagselius konstaterar att det inte behövs många som stöder dig för att du ska komma med i kommunstyrelsen på en liten ort, ett litet stöd ger faktiskt

makt. Det visar sig också att Andreas Lif, efter att ha varit med i Ung Vänster drygt två månader blir erbjuden ordförandeposten för Ung Vänster i Dalarna. Dessutom hade han skickats på kongress direkt efter att han gick med, men kunde där konstatera att det var svårt att påverka, att det väckte stor förvåning och inte var särskilt populärt om man ifrågasatte gamla mönster eller kom med egna idéer.

– Jag blev politiskt engagerad för att jag ville ha förändring, men först fick jag inget riktigt gehör, så jag gick ur igen. Sedan bestämde jag mig för att försöka igen, och då gick det bättre. Nu påstår de att jag är en drivande kraft och får saker att hända. Ska man göra något så ska man inte göra det ”någon gång”, det är bättre att göra det nu, säger Andreas Lif.

Solweig Hagselius är nyfiken på det nya partiet som Ulf Lindelöw startade i Strängnäs.

– Du bildade ett eget parti för att få en förändring, och till en början kom säkert alla för att man upplevde att ”äntligen”. Men hur blev det i längden, blev det förändring eller stelnade ni?

– Vi vann valet och blev jättechockade själva, säger Ulf Lindelöw. Vi ställde upp 1991 och gjorde ett program och var ute och snackade om det, men hade väl räknat med att en eller två skulle komma in i kommunfullmäktige. Och så blev vi näst största parti på en gång. Jag blev kommunstyrelseordförande, från ingenstans. Jag hade inte hållit på med politik men kunde kommunen rätt bra eftersom jag jobbat i en kommun länge. Det var naturligtvis oerhört spännande, och tillsammans med socialdemokraterna hade vi majoritet, så det var verkligen att ta ansvar på en gång.

Vår grej var att vi tyckte kommunen var en ”snackfabrik”. Några få bestämmer något och så, under ett halvår eller ett år, ska man övertyga andra i partier, nämnd, kommunstyrelse och kommunfullmäktige innan det är klart. Därför var vår tanke att ha öppna samtal, att bara träffas och prata om viktiga frågor och ur det som sägs kunna ta ett snabbt beslut och se till att det verkligen blev av. Vi körde med handlingskraft och nytänkande.

Vi höll på i två mandatperioder och lade sedan ned partiet, fortsätter Ulf Lindelöw. Det var meningen från början, eftersom det var tänkt som en provokation till äldre herrar med mycket makt. På många sätt gick det bra. Vi fick med en del yngre människor, mycket föräldrar mellan 25 och 40 – men det var svårt att få dem att stanna kvar i politiken. De tyckte att de satt i nämnder och kommunfullmäktige, men knappt hade något att säga till om därför att några få – ordförande och tjänstemännen och kanske någon liten majoritetsgrupp –

hade beslutat allt. Dessutom måste man lära sig det här med ”propositioner” och ”yrkanden” och andra begrepp, och det tog så mycket tid.

De från början så positiva och handlingskraftiga nya politikerna blev till slut uppätta av systemet, trots att de försökt ändra på det. Vi slutade för att vi sagt att vi skulle göra det, men också för att det var svårt att få folk att fortsätta engagera sig. Man har inte mer än 5–6 timmar över i veckan och så får man alla dessa papper i bruna kuvert och hinner inte gå ut och snacka med folk, utan sitter bara i möten med en massa andra politiker och tjänstemän med egna intressen. Hur ska vi fixa det här på 2000-talet? Vi måste döda de här nuvarande strukturerna, konstaterar Ulf Lindelöw.

– Men de här mötena, ger inte de något? Ni måste ju ha mötena av någon anledning, undrar Helena Engberg.

– Jo, det är klart, mötena handlar om en massa saker, säger Ulf Lindelöw. Det kan vara mer pengar till barn med särskilda behov eller besparingar så att det blir 35 ungar i varje klass... ja, formella ärenden. Det blir mycket sammanträden, men det mesta är bestämt i förväg, och man får inte ut något av det.

Politiker – olika sätt att vara

Solweig Hagselius citerar Monica Boëthius bok *Ta vara på kraften*. ”Den som ska arbeta med byautveckling måste snabbt ta sig ur den handfallenhet som de etablerade politikerna visar.” Vidare: ”Vi arbetar för utveckling och överlevnad tvärs över alla gränser, det skulle vi aldrig kunna om partiföreträdare och sektorsansvariga ville vara med.”

– Det är skarpt sagt, ett budskap att nu måste ni göra något, säger Solweig Hagselius. Folk vill inte vänta ett år eller en period, men det politiska maskineriet tar den tiden på sig. Kan man göra något åt det här tröga systemet? Vilken form ska vi ha för beslutsfattande i det nya århundradet?

Ulf Lindelöw känner sig lite uppgiven.

– Alla är medvetna om att vi måste ändra på allt det här och man försöker med öppna nämndsammanträden och folkomröstningar, men hela tiden är det bara små förändringar i samma system. Det räcker inte, man måste börja om från början och göra det på andra sätt. Nya samtal, nya möten behövs, där ungdomar och andra kommer in och där man verkligen snackar, möts, vuxna och makthavare och ungdomar och andra.

Skolan har en nyckelroll, tror Ulf Lindelöw. Jag är kritisk till skolans oförmåga att ta ansvar för demokratin och att lära eleverna ta ansvar för viktiga frågor.

Det är mycket snack och det finns elevråd och man pratar om lokala styrelser för skolan, men det är fortfarande för lite. Människor är kloka och vettiga, man måste våga lita på ungdomar i vissa frågor och föräldrar i andra. Där tycker jag att de beslutande är fruktansvärt feiga. Om man engagerar sig i plugget och känner att man verkligen betyder något, då växer det här intresset och till slut blir man kanske intresserad av ett politiskt parti eller av att gå in i en kommun och engagera sig.

VIKTIGT MED DIREKTA MÖTEN

Demokrati är inte mötesteknik utan ett sätt att vara, menar Solweig Hagselius. Den som inte tränas i det vardagliga lär sig inte det. Distansen tror hon är ett problem, att man inte möter sina politiker på stan.

– Politikerna ska inte sitta på kommunhuset, de ska vara på torget, de ska vara där folket är, så man kan mötas. Om jag möter dig och vet att du är engagerad, då kan jag föra fram en sak.

Anna Nyberg instämmer.

– Kommunpolitiker borde finnas på stan. Jag och två andra från Ungdomens Hus träffade på kommunalrådet på stan under juls skyltningen och vi bara hoppade på honom och började prata och fråga ut honom.

Nu ledde inte mötet på stan heller till något konkret, men Anna Nyberg kände att budskapet i alla fall gick fram: de unga protesterade mot att kommunpraktikförmedlaren, som hade hand om alla arbetslösa i åldern 18–20 år som skulle ha praktik, flyttades från Ungdomens Hus.

Direkta möten är viktiga, menar också Per Erik Kaj, som ser strukturella hinder för en levande demokrati.

– Alla politiker är så upptagna av att sitta i sammanträden med varandra, att man inte har tid att föra samtal. Det vore bättre med tydligare makt till varje nämnd, varje styrelse, ”ni bestämmer själva, fem personer som fattar alla beslut om det där”. Det skulle ge dessa mycket makt, men samtidigt skulle jag veta att man kan gå och prata med dem och att de bestämmer. De behöver inte diskutera med åtta andra maktkonstellationer så att man får känslan av att det inte är någon som fattar de där besluten.

FÖR FÅ POLITIKER

– Jag ser en fara i att vi är så duktiga på att spara, säger Solweig Hagselius. Att vi lägger ihop nämnder så att det blir ännu färre politiker, färre och färre människor som jag kan möta och framföra min åsikt till. När man hade småkommuner fanns det fler politiker.

– Det är så lite visioner och mål man diskuterar, som hur kommunen ska utvecklas i framtiden. Var är våra ideologier, våra visioner, det som verkligen intresserar folk? undrar Ulf Lindelöw och efterlyser nya mötesplatser och samtalsformer.

Är politikens trögrörliga beslutsmaskineri ett arv från industrisamhället? Det tror Per Erik Kaj.

– Arbetarrörelsen har byggt Sverige under 1900-talet, varit den dominerande kraften. Arbetarrörelsen är byggd som en fabrik på 50-talet, det finns förmän och basar och chefer och hierarki. Det är en stor organisation på papperet, och precis som man på 1800-talet delade upp Afrika mellan kolonialmakterna genom att dra streck på kartan så har man delat upp så att här är Dalarnas partidistrikt, där är Ludvika kommun, och så ska det finnas en sosseförening i Grängesberg och så ska det finnas en där och en där och en där... och så har man en jätteapparat som är helt fast och fix och färdig. Sedan gäller det att fylla den med folk. Och då kan man bli ordförande på tre veckor, för det finns så lite folk.

POLITIKER SOM PERSONER

Samtalet går in på politiker som personer. Erik Åsbrink, som de unga uppfattade som en ”pamp” medan han var finansminister, hade framträtt i morgon-TV och suttit avslappnad, utan slips och verkat så trevlig och mänsklig.

– Vilken förändring! säger Cecilia Lundgren. Varför är inte politikerna vanligtvis sådana som de egentligen är? Där satt inte han med partiet i grå kostym och slips. Det var Erik.

– Det verkar som om det finns en massa onödiga – oskrivna – regler inom det här med politik, säger Helena Engberg, och Solweig Hagselius undrar vem som satt upp reglerna.

– Den äldre generationen. Traditioner, svarar Ulf Lindelöw.

– Folk har det i bakhuvudet, säger Per Erik Kaj. Man tror att det ska vara så, det är ingen som riktigt tycker det heller, det bara blir ändå.

Och följer man inte det mönstret, kan det slå tillbaka mot en själv.

– När Gudrun Schyman gick och dansade på Docklands för att möta ungdomarna, då gjorde media det till att ”Schyman gick på knarkparty” och allt möjligt. Men jag tycker det hon gjorde var okej, säger Andreas Lif.

– Det var säkert till hennes fördel, menar Cecilia Lundgren. Att gå ner på vanligt folks nivå och möta väljarna. Jag tror politikerna vinner på det, att lämna det här stelbenta.

BILDEN AV EN POLITIKER

Även om man vet att bilden av politiker som mäktiga och skrämmande sitter i våra huvuden, kan det vara svårt att frigöra sig från den.

– Ofta sätter man själv upp en bild av att politiker är farliga, det här med deras makt och så, säger Cecilia Lundgren. Jag var ganska ung, tjugo år, då jag fick mitt jobb i kommunen och skulle driva mitt projekt som hade med delaktighet och inflytande för unga i skolvärlden att göra. Då var jag så rädd vid varenda möte med politikerna att jag darrade som ett asplöv, jag hade sådan respekt för dem. Men genom åren har jag lärt mig att de är människor. Jag tror att de bemötte mig på ett bra sätt, ingen var otrevlig på något vis, men det var ändå svårt.

Per Erik Kaj tror att det är de sällsynta kontakterna som bäddar för projektioner.

– De flesta människor ser politiker bara i tidningen och de ser dem bara utöva makt och lär sig att det är de som bestämmer allt. Om man så sällan får träffa dem blir det väldigt underligt, man har en massa konstig respekt och man förstår inte att det är vanligt folk.

Andreas Lif konstaterar att man inte behöver ha någon särskild respekt för just politiker; respekten ska vara densamma för alla, uteliggare som politiker, men Cecilia Lundgren invänder att man ändå är mer nervös inför mötet med en politiker.

Ulf Lindelöw har egen erfarenhet av hur klyftan kan uppstå.

– Jag ska väl inte försvara politiker, men många gånger går det till så att man till slut får taggarna utåt av att hela tiden försvara sig mot allt och alla. Alla de 98 procent som inte är politiker är ju på en hela tiden, framför allt massmedia. Man får hela tiden stå till svars.

Att ifrågasätta är en del av demokratin

Är det slut på uppkäftigheten från den unga generationen? Ulf Lindelöw efterlyser mer bråk.

– När man blir vuxen steltnar man i formerna, man har jobbat i en nämnd eller i partiet och fastnat i formen. Det har funnits en bra motkraft i samhället, den unga generationen. På 60- och 70-talet var det kärhusockupationen och FNL-rörelsen, ett otroligt ifrågasättande av hela samhället. Det fanns en massa sunt i det även om vi också var naiva och använde överord. Varje generation har varit en viktig revoltör mot den gamla och därför har man fått en förnyelse i samhället. Det jag är orolig för nu är att ungdomar i Sverige i dag bråkar alldeles för lite. Det är för lite uppkäftighet, för lite krav på inflytande. Man går i plugget och så rullar det på... Vad beror det här på?

– Om man jämför Sverige i dag på 90-talet med Sverige på 60-talet ser man en stor skillnad, påpekar Cecilia Lundgren. Då var allt på väg uppåt, och det måste ha varit väldigt roligt att engagera sig, för då måste man ha fått gehör för allting. Men hur är det att engagera sig i dag som ung när man får nej, nej, nej hela tiden? Man kan tycka att det borde stärka en, men jag tror att om man får nej hela tiden och hela Sverige dras med arbetslöshet och ekonomiska problem så blir man ganska likgiltig, man orkar inte.

Många av den unga generationen i dag tar demokratin för given, fortsätter Cecilia Lundgren. Den har hela tiden funnits för oss. Jämför med ungdomarna i Sydamerika som nu håller på att få demokrati, det är en enorm kraft! Här i Sverige har fyrtioalisterna tagit hand om demokratin, och nu förstår vi inte att vi som växer upp måste ta över det arbetet.

ENGAGEMANGET STORT I DET LILLA

Den nazism som finns i Sverige tror Cecilia Lundgren är ett resultat av att vi tar demokratin för given – den yngre generationen känner inte till konsekvenserna av diktatur eftersom vi har levt i fred så länge.

Men det finns annat samhällsengagemang än det politiska, påminner Solweig Hagselius.

– Av de 3 850 utvecklingsgrupper som finns i dag är många ungdomsgrupper med ett samhällsengagemang. Man går alltså inte in i en politisk organisation, utan organiserar sig för att utveckla sin närhet. Då kan jag fundera på om det är ”mitt nära” som är viktigt för mig och jag inte bryr mig om resten. Har det blivit så?

Och vad innebär det nya sättet att jobba, att sitta hemma och var uppkopplad, att jag kan vara anställd i Kanada, men sitter i mitt lilla bostadsområde i Halmstad – blir jag då mer lojal mot Kanada, medan min kraft ligger i mitt område? Jag är beroende av vad som händer i Kanada för att mitt jobb är där, medan Sverige inte berör mig så mycket och EU är helt ointressant.

Men helheten? Någon måste ju också ha helhetssynen. Blir det förändringar som en följd av att vi fått nya strukturer, nya arbetssätt? Och blir då revolten en helt annan?

STELBENT ELLER ÖPPEN FÖR FÖRÄNDRING

Per Erik Kaj tror att demokrati kan uppstå i en annan skepnad, efter partiernas död.

– Om ungdomar inte vill gå in i de politiska partierna, så är det kanske inte så mycket att vara ledsen för. Då får väl partierna dö, det vore konstigt om inte de skulle dö någon gång. Demokrati och politiska partier behöver inte vara samma sak, åtminstone inte som de ser ut just nu.

Man kan se en organisation som en stol eller som en cykel, det är två helt olika principer, men de fungerar bägge två. Stolen, den stillastående principen, fungerar bra när den står still, den fungerar inte i rörelse. Med cykeln är det tvärtom, den fungerar tack vare rörelsen, jag har precis lika bra balans på en cykel som på en stol om jag kör tillräckligt fort. Då kan man säga att de etablerade partierna är stolar, de är statiska, men framtidens partier kanske kommer att vara cyklar, organisationer som snabbt förändras, uppstår och läggs ner.

Förändringen från stolar till cyklar har redan börjat, tror han.

– Vi börjar ha lite personval, vi kryssar, det öppnar ju för lite nytt. Lokala partier har blivit vanligare. Rätt som det är startar ni ett litet Haffas-parti i Ludvika med fyra punkter på programmet, och så kommer ni in i fullmäktige. För det är inte svårt. Man kan fråga sig om det är bra eller dåligt. På sätt och vis är det bra, för det öppnar för att man kan gå in och slåss, men det finns ett annat problem och det är det här med ideologi, vad vi vill med samhället. Om partiet bara uppstår för att slåss för att vi ska ha skolan där eller starta en ungdomsgård eller ha mer av någonting – sakfrågor – så blir det väldigt kortsiktigt. Hur för vi en diskussion om vilket samhälle vi vill ha? Det var ju partiernas roll, fast de inte gör det i dag. Vi måste ha något slags form för en långsiktig diskussion.

Per Erik Kaj berättar om Alf Ahlberg, legendarisk rektor på Brunnsvik och framstående filosof, och en av hans intressanta tankar: arbetarrörelsen kämpar för saker och det gör att man stelnar; man står på stället och slåss. Det är större att kämpa till någonting, anser Ahlberg, alltså så att den egna positionen förändras som en del i kampen. Man kan jämföra med bilden av en stol eller en cykel. En stolorganisation kämpar för, och står själv stilla. En cykelorganisation kämpar till.

Ideologier och skillnad på folk

– Om ingen engagerar sig i partierna är det tydligen inte så många som har de här ideologierna längre. Då är det väl bättre att nytänkarna, som ungdomsorganisationerna, går på frågorna direkt, utan partierna, tycker Helena Engberg och ingen protesterar. Men å andra sidan, tillägger hon, någon borde ändå driva frågor. Och det måste vara någon som motsvarar politikerna, med ambitioner för att saker ska bli bättre.

För Cecilia Lundgren är ideologierna passé och döda.

– Ni talar om olika ideologier, men för mig syns de inte. Om jag ordnade en studiecirkel skulle jag inte bry mig om vilket studieförbund jag väljer, det är ingen skillnad. För majoriteten av den unga generationen är det så med ideologier, att det inte är någon skillnad, det är inget viktigt.

– Men en ideologi är ju ett sätt att vara, invänder Solweig Hagselius.

– Jag kan inte finna min ideologi i något av partierna, konstaterar Cecilia Lundgren.

Fullt så utsuddat är det ändå inte, menar Per Erik Kaj, som tycker att klassamhället består även om det har blivit svårare att se skillnad på folk.

För Solweig Hagselius är klassamhället väldigt tydligt – om man ser utanför Sveriges gränser. Om man jämför oss och tredje världen, vårt sätt att leva och slösa med energi och livet för människorna i tredje världen, då framstår klassamhället som väldigt tydligt; då är vi överklass.

ÅLDERSKLYFTOR

Men det finns en annan indelning som kanske är mer relevant i Sverige i dag, anser Andreas Lif, andra klyftor.

– Ålderssegregation skiljer åldersgrupperna åt. Det har blivit mindre kontakt mellan åldersgrupperna. Vuxna är vuxna och verkar ha svårt att ta in från ungdomar, och likaså har ungdomar svårt att ta in från vuxna. ”De lyssnar inte på oss, varför ska vi lyssna på dem” – men någon måste ju förändra sig först.

– Det är alltid förknippat med en viss risk att vara först, säger Per Erik Kaj. Ska det bli förändringar måste jag ändra på mig på något sätt och det innebär att ta en risk. Så är det i politiken, så länge vi följer spelreglerna i ett politiskt system är det tryggt.

Försök till annorlunda politikerstyre

I hälsingska Svågadalen testas en alternativ modell, ett kommunstyre där man väljs in på personliga meriter istället för på partimandat. Bland annat Helena Engberg tycker att modellen verkar rätt, men just i Svågadalen tycks det ha blivit mycket konflikter och motsättningar till exempel mellan olika byar. Det verkar som om närheten mellan beslutsfattare och de övriga kan bli ett problem på en liten ort, när ”alla känner alla” och man gärna misstänker nepotism.

Att inte vara partipolitisk kan alltså också vara ett problem, man uppfattas kanske jobba bara för egen vinning. Å andra sidan kan detta leda till en riktig

debatt, vilket annars kanske fullmäktige saknar. Spännande är det i alla fall, tycker samtalsdeltagarna och diskuterar för- och nackdelar med ett lokalt Ludvikaparti.

Solweig Hagselius återkommer till problemet med att någon måste ta hand om de stora frågorna om vår vilja att påverkas kanaliseras enbart i det lokala – vem ska driva Sverige om de ideologibärande partierna försvinner?

FOLK ATT LITA PÅ

Gruppens yngre deltagare är överens om att bra personer, folk att lita på, är viktigare än vilket parti de tillhör. Per Erik Kaj påminner om partiernas lite bortglömda funktion som plantskolor och fostrare.

– Hur blir man bra? Förr gick man med i partiet och då fick man lära sig politik. Man var med och så lyftes man fram så småningom. Men om man tänker bort partierna och säger ”vi röstar på bra folk” – hur blir folk bra? Blir man det av sig själv?

– Ingen kan ju lära mig att jag ska tycka något och verkligen kämpa för det, säger Helena Engberg. Det kommer inte av att någon sagt åt mig att göra det, det är något jag känner.

– Men för att du ska lyckas med det du vill göra så måste du kunna anpassa saker, du måste kunna skaffa dig stöd, du måste veta hur man jobbar politiskt, du måste kunna tala och skriva. Det finns ett politiskt spel, man blir lurad om man inte kan reglerna, konstaterar Per Erik Kaj.

Solweig Hagselius ser ett hotande kaos i valda församlingar med individer som alla tycker olika, och hon undrar – hur ser ett fullmäktigemöte eller riksdagsmöte ut 2015? Vem sitter där?

HÅLLA TING

– ETT PRAKTISKT FÖRSÖK

Ett av många tänkbara svar kan sökas i lilla Grangärde. Per Erik Kaj bor där och har varit med och startat Grangärde Ting.

– Vi försöker göra en mötesplats där folk kan bestämma om lokala frågor. Man samlas på torget, ungefär, och så har man ting. Vem som helst får vara med. Vi gjorde det i somras en första gång, vi satte upp anslag och förslagslådor i affärer, och det kom in 99 förslag från skolklasser, studiecirklar, företag och enskilda, väldigt blandat. Och så kom det folk en dag och jobbade med de förslagen, 150 personer var med på själva tinget.

Men vi ska ju inte ha ett Grangärdeparlament, fortsätter han. Vi tänker inte bryta oss ur Ludvika kommun, så vad gör man sedan? Då måste man in i det politiska systemet och där är vi nu. Vi har tolv frågor som prioriterats, så som

tinget bestämde, och intresseföreningen utser ansvariga för att driva frågorna. Vi måste driva opinion i byarna och påverka kommunen för att få igenom dem. Man måste jobba med politik, och det är klart att tinget var politik – men de flesta som var med skulle nog säga att det inte var det.

Andreas Lif är intresserad av direkt demokrati och tycker att experimentet i Grangärde verkar intressant. Även Cecilia Lundgren gillar modellen.

– Det är ju precis de tankarna vi har för Forum, att Ungdomsrådet en gång per år ordnar ett ungdomsforum med skolorna, dit varje klass skickar fyra elever och där man får träffa olika politiker, från Kultur och Fritid, från skolan. Mötas och diskuterar, så att inte bara Ungdomsrådet driver jobbet, utan att nästan alla ungdomar träffar politiker en gång per år. Här skulle det komma upp idéer och förslag att arbeta vidare på.

Men – återigen – räcker det med bara små och nära forum? Per Erik Kaj undrar om man inte måste starta eller gå in i något parti för att driva frågorna vidare.

– I ett ungdomsråd har man inte någon direkt påverkan. Om man verkligen vill få något att säga till om måste man bli politiker, då måste man gå in i ett parti, säger Cecilia Lundgren.

GÖRA MÄNNISKOR DELAKTIGA

Andreas Lif talar för en modell av direktdemokrati som går ut på att alla frågor avgörs i lokala folkomröstningar, med handuppräckning på torget, och sedan ska tjänstemän se till att folkets vilja genomförs. Folkomröstningen kunde ordnas till exempel en gång per månad. Solweig Hagselius utvecklar scenariot till ett kommunhus med femton tjänstemän och en summa pengar. Frågorna kommer till folket via nätet, och via nätet är vi med och röstar.

Idén får bifall, det låter bra och spännande och demokratiskt. Förutsättningen att genomföra den till år 2015 är att alla först får en dator, att alla måste kunna läsa, att alla måste kunna ta till sig information.

Men det riktigt svåra är: går det att reducera politik till ja- och nejfrågor? Vem har makten att formulera frågorna, vem tar ansvar för helheten? Solweig Hagselius pekar på komplikationerna.

– Jag tror att många av våra former gör att det är svårt att ändra i någonting, utan att ändra helheten. Blir det någon skillnad om vi får en direktdemokrati via datorn? Blir utanförskapet mindre, med alla som inte kan läsa, alla invandrare, alla som inte har tillgång till dator, uteliggarna, förståndshandikappade... En jättegrupp är utanför i alla fall, de som i dag känner att de inte är delaktiga. Hur får man dem som står utanför att känna delaktighet? Jag tror att det är knuten.

– Då måste de känna att det är någon mening med att vara delaktig, och det känner de flesta inte nu, tror Helena Engberg. ”Vi kan i alla fall inte påverka något, så varför bry sig?”

Per Erik Kaj påpekar att det inte går att sitta i kommunhuset och säga att nu ska vi göra människorna delaktiga.

– Det måste börja nerifrån. Och det kanske gör det. En del invandrargrupper är till exempel väldigt välorganiserade och om de bestämmer sig för att påverka så kan de bli oerhört starka.

Jag tror att ledarskap inte handlar om att säga hur det ska vara, fortsätter Per Erik Kaj. Utan att ställa frågor och dela på uppgifter: ”skulle du kunna göra det här?”, ”vad tycker ni?”.

SÅ FEL DET KAN BLI

Per Erik Kaj berättar att han följde en fråga i ett fackförbund för några år sedan. Ledningen i förbundet, ordförande, andre ordförande och kassören kom överens om hur organisationen skulle se ut i framtiden. De tog förslaget till verkställande utskottet, där några protesterade, men förslaget gick igenom. Detsamma hände i förbundsstyrelsen, några protesterade, men det blev som ledningen ville. Sedan följde överstyrelsen, fler och fler bestämde, samma fråga, en del stretade emot, men frågan godkändes till slut också på kongressen.

Under ett år behandlades frågan sexton gånger, men efteråt var folk inte mer nöjda med frågan än förut, tvärtom var de mer missnöjda. En väldig massa folk blev besvikna, blev förlorare på vägen, det blev som de tre bestämt.

– Och de tre var inte nöjda de heller, berättar Per Erik Kaj, de var trötta på frågan som de skulle hala och dra, och tyckte också att resultatet var sämre. Man var trött och besviken och hade faktiskt fått ett sämre resultat av att jobba genom en genuint demokratisk process. Felet var att de först bestämde hur resultatet skulle bli, och sedan satte igång beslutsapparaten för att få det så. Inte en enda gång frågade de hur förslaget kunde utvecklas för att bli bättre. Jag tror att själva grundfelet var att de såg som sin uppgift att tänka ut hur det skulle vara och sedan driva igenom det. De trodde att det var ledningens uppgift.

Per Erik Kajs exempel ger oss en tankeställare kring detta samtals tema – Har de politiska organisationerna någon livskraft in på 2000-talet? Man kan konstatera att de politiska organisationerna behöver förändra mycket för att attrahera morgondagens väljare och medlemmar. Allt fler människor vill idag arbeta med frågor som de tycker är intressanta och viktiga, men samtidigt tycker många att den demokratiska processen är omodern och följer industrialismens gamla strukturer.

Inom politiken slutar många efter en mandatperiod, därför att man inte anser sig kunna påverka och förändra i den takt man trodde. Den entusiasm man gick in i arbetet med har blivit kvävd.

Det viktigaste nu är att hitta former för umgänget mellan nya politiska strömningar och den etablerade demokratiska processen.

”Det krävs ett nytt sätt att tänka för att lösa de problem som det gamla sättet att tänka har skapat.”

A L B E R T   E I N S T E I N